

Not 1

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 19 januari 2021 följande dom (mål nr 6888-19).

Bakgrund

1. Försäkringskassan ska i vissa fall besluta om återbetalning av ersättning som betalats ut. Detta ska bl.a. ske om den försäkrade har orsakat att ersättningen lämnats felaktigt genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet.

2. J.B. arbetade tidigare som elevassistent och fritidsledare och fick därefter under närmare tre år sjukpenning eller rehabiliteringsersättning. Enligt läkarintyg var hans arbetsförmåga helt nedsatt, inledningsvis som reaktion på svår stress, och senare till följd av utmattningsdepression som grundade sig i Aspergers syndrom med psykiatrisk samsjuklighet i form av recidiverande depression samt generaliserat ångestsyndrom och social fobi.

3. Efter det att Försäkringskassan fått en anonym anmälan påbörjades i februari 2017 en utredning om J.B:s rätt till sjukpenning. Det framkom att han var basist i ett musikband. Han hade under sjukperioden repeterat med bandet och hade vid flera tillfällen – företrädesvis utomlands – spelat inför publik.

4. Försäkringskassan beslutade att J.B. skulle betala tillbaka ca 600 000 kr som han fått i ersättning för tiden april 2014 till och med januari 2017. Enligt Försäkringskassan var inte de besvär som de medicinska underlagen utvisade förenliga med att J.B. klarat av att komma i tid till repetitioner och resor, samt de därmed sammanhängande sinnesintrycken och sociala kontakterna, och att han klarat av att uppträda på scen. Genom deltagandet i bandet bedömdes hans arbetsförmåga inte ha varit nedsatt med minst en fjärdedel i förhållande till normalt förekommande arbeten på arbetsmarknaden. J.B. hade inte anmält att han deltagit i bandets aktiviteter och då anmälningsskyldigheten inte var uppfylld hade sjukpenning betalats ut felaktigt för hela perioden.

5. J.B. överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Stockholm. Förvaltningsrätten, som i nu överklagade delar biföll överklagandet, ansåg att Försäkringskassan inte hade gjort sannolikt att J.B:s engagemang i bandet motsvarade en arbetsförmåga i ett normalt förekommande arbete som medfört att sjukpenning och rehabiliteringsersättning hade lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp.

6. Försäkringskassan överklagade till Kammarrätten i Stockholm. I samband med detta anförde Försäkringskassan att det hade framkommit att J.B. startat ytterligare ett band, att detta band hade producerat en skiva 2018 som det hade tagit fem år att producera och att all musik var skriven, arrangerad och producerad av J.B. Han hade dessutom skrivit texten till musiken.

7. Kammarrätten biföll överklagandet och fastställde Försäkringskassans beslut. Det förelåg enligt kammarrätten en stor diskrepans mellan vad J.B. enligt de medicinska underlagen som utfärdats under den aktuella perioden inte klarade av att göra och vad han faktiskt hade klarat av genom sitt deltagande i bandet. Kammarrätten ansåg att J.B:s deltagande i bandet visade att han hade haft en hel arbetsförmåga. Eftersom han inte hade berättat för Försäkringskassan om sitt deltagande i något av banden hade han orsakat att ersättning betalats ut felaktigt genom att inte fullgöra sin uppgiftsskyldighet.

Yrkanden m.m.

8. *J.B.* yrkar i första hand att Försäkringskassans beslut ska upphävas och i andra hand att kravet på återbetalning ska efterges helt eller delvis samt anför följande. Bevisningen mot honom består av uppgifter inhämtade från internet, av vilka det framgår att bandet spelat vid ca tio tillfällen under två år och åtta månader. Med tanke på den anpassning han fått i samband med resor och spelningar går det inte att bedöma att han ens under konsertdagarna haft en arbetsförmåga. Det har hela tiden framgått av hans läkarintyg att det är bra för honom att musicera och det går inte att dra några slutsatser om hans arbetsförmåga utifrån hans musicerande. Han har inte heller tjänat några pengar på konserterna. Det har således inte funnits något att anmäla. När det gäller frågan om eftergift bör vägas in att han är 50 år gammal och sedan länge saknar arbete. För det fall att Högsta förvaltningsdomstolen bifaller hans överklagande yrkar *J.B.* ersättning för sina kostnader i målet.

9. Försäkringskassan anser att överklagandet ska avslås och anför följande. Myndigheten har visserligen haft kännedom om att *J.B.* har haft musik som fritidsintresse och har frågat honom om detta, men han har inte upplyst om i vilken omfattning eller i vilka sammanhang han spelar. Det finns en stor diskrepans mellan vad *J.B.* visat att han klarar av inom ramen för sitt musicerande – repetitioner och framträdande i samband med konserter, resor till olika kontinenter och inspelning av en skiva med ett nytt band som han startat – och de aktivitetsbegränsningar som beskrivs i det medicinska underlaget. Underlaget och utredningen visar att *J.B.* har haft en förmåga till arbete som initialt inte framgick. Detta gäller såväl omfattningen som förmågan och uthålligheten. Han har inte uppfyllt skyldigheten att anmäla detta till Försäkringskassan. *J.B.* har uppvisat en hel arbetsförmåga och är därmed återbetalningsskyldig.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

10. Frågan i målet är om Försäkringskassan har haft fog för sitt beslut att *J.B.* ska betala tillbaka sjukpenning och rehabiliteringsersättning.

Rättslig reglering m.m.

11. Försäkringskassan ska enligt 108 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken besluta om återbetalning av ersättning som den har beslutat enligt balken om den försäkrade har orsakat att ersättningen har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälnings-

skyldighet. Av 11 § framgår att Försäkringskassan får helt eller delvis efterge krav på återbetalning om det finns särskilda skäl.

12. Enligt 27 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken har en försäkrad rätt till sjukpenning vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga med minst en fjärdedel. Vid bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt ska det beaktas om den försäkrade på grund av sjukdomen inte kan utföra sitt vanliga arbete (46 § första stycket). Från och med den tidpunkt då den försäkrade har haft nedsatt arbetsförmåga under 180 dagar ska dessutom, om det inte finns särskilda skäl mot det eller det i annat fall kan anses oskäligt, beaktas om den försäkrade har sådan förmåga att han eller hon kan försörja sig själv genom sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne (48 § första stycket). Efter 365 dagar ska det, om det inte kan anses oskäligt, alltid beaktas om han eller hon har sådan förmåga som avses i 48 § (49 § första stycket).

13. I 31 kap. 3 § socialförsäkringsbalken anges att vid sjukdom som sätter ned en försäkrads arbetsförmåga med minst en fjärdedel har den försäkrade rätt till rehabiliteringsersättning under tid då han eller hon deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering som avser att förkorta sjukdomstiden eller bl.a. häva nedsättning av arbetsförmågan.

14. Enligt 110 kap. 46 § första stycket socialförsäkringsbalken ska den som får en förmån enligt balken anmäla sådana ändrade förhållanden som påverkar rätten till eller storleken av förmånen. Som exempel på förhållanden som avses anges i andra stycket bl.a. hälsotillstånd och arbetsförmåga.

Utredningen i målet

15. Försäkringskassans utredning består i huvudsak av utdrag från bandets hemsida och Facebooksida samt av artiklar och uppgifter om J.B., om bandet och om andra band som han medverkat i hämtade från Wikipedia och Discogs.

16. J.B. spelar bas i ett instrumentellt band inom genren symfonisk eller progressiv rock. Bandet var inaktivt under ett antal år, men återuppstod 2012 och gav då ut en skiva. Under 2013 hade bandet konserter förutom i Sverige i bl.a. Belgien, Polen och Japan, där det också gjordes en liveinspelning som gavs ut på skiva. I september 2013 gick J.B. ned till 80 procents arbetstid.

17. J.B:s första sjuklönedag var i februari 2014. Sjukskrivningen byggde på ett läkarintyg från samma månad, där det angavs att arbetsförmågan var nedsatt till följd av en reaktion på svår stress och att J.B. ”orkar ej arbeta i nuläget”. Sjukpenning började betalas ut efter sjuklöneperiodens slut. I ansökan om sjukpenning uppgav J.B. att han inte skulle kunna arbeta ens om han fick andra arbetsuppgifter.

18. Under 2014 uppträdde J.B. med bandet i Nederländerna (april), Mexiko (maj), London (augusti) och Italien (september) och antalet resdagar under året uppgick enligt J.B. till sex.

19. I början av 2015 uppträdde bandet i Italien, Norge och Helsingborg. Vidare deltog han under tiden den 1–12 april i en turné till flera länder i Europa. Under hösten spelade han med bandet i Japan och i USA. Han uppträdde också med bandet på en veckolång musikkryssning,

Cruise To The Edge, från Florida till Mexiko tur och retur. Antalet resdagar uppgick under året till 29 enligt J.B.

20. Under 2015 gav bandet ut en dvd. Det året blev J.B. även medlem i ett sedan flera år etablerat brittisk-svenskt band inom samma genre som detta år gav ut en skiva på vilken J.B. medverkade.

21. Under 2016 gavs inga konserter. Under 2017, och fram till dess att Försäkringskassan beslutade om återbetalning, deltog han med bandet ytterligare en gång i musikkryssningen Cruise To The Edge under februari och han spelade i bl.a. Spanien (april), Kanada och USA (maj) samt Sverige.

22. J.B. har uppgett att konserterna var s.k. promotionsspelningar, företrädesvis på pubar och barer och mindre festivaler, vilket innebär att det inte har utgått ersättning för annat än resa och uppehälle. Den sammanlagda konserttiden uppgick till ca 30 timmar, uppdelad på ca tio konserter under en tid av två år och åtta månader. Hans fru har hjälpt honom att organisera sig, sett till att han har haft med sig vad han har behövt för resorna och att han har kommit i tid till flygplatser och tågstationer. Det band han spelar i har funnits sedan 1990-talet och övriga bandmedlemmar är förtrogna med hans besvär och han har under resorna fått liknande hjälp av dem. Han har inte skött några praktiska eller administrativa sysslor i samband med konserterna och har undvikit kringaktiviteter. Han har endast gått upp på scenen och spelat bas och därefter gått till sitt hotellrum.

23. Vad gäller den skiva som producerades 2018 så har J.B. uppgett att den, med början sommaren 2017, spelades in tillsammans med en medlem från bandet och att inspelningen skedde hemma hos J.B. och hos bandmedlemmen. De träffades ca en gång i månaden.

24. I målet finns löpande ingivna läkarintyg med det övergripande innehåll som framgår av punkten 2 i denna dom och som legat till grund för att J.B. beviljats sjukpenning. Av det första läkarintyget från februari 2014 framgår bl.a. att J.B. inte orkar att arbeta – inte ens 50 procent som var planerat – och att han rekommenderades vila och motion. Av läkarintyg från oktober 2016 framgår bl.a. att J.B. är känslig för förändringar och oförutsedda händelser i omgivningen, har svårt att hantera sinnesintryck, har svårt att strukturera vardagen, att ta initiativ och att få saker gjorda. Han rekommenderas promenader, musicerande och att arbeta på dagrutiner. Vid tiden för intygets utfärdande skulle han, efter långa väntetider på utredning och behandling, inleda habiliteringsinsatser samt gruppterapi via neuropsykiatrin.

25. Sedan Försäkringskassan inledde utredningen i februari 2017 har J.B. kompletterat utredningen med bl.a. följande intyg och utlåtanden.

26. Specialisten i psykiatri, R.S., anger i en second opinion daterad i oktober 2017 att J.B. alltid har haft som hobby att spela musik och av det skälet varit medlem i ett hobbyband, som träffats och repeterat någon timme varannan vecka. J.B. har under alla år uppmanats av vårdpersonal att delta i verksamheten med bandet i syfte att öka sin sociala interaktion och minska ångest och stress. Sammantaget bedöms detta deltagande ha positiv påverkan på psykisk status, självständighetsgrad och socialiseringsförmåga samt vara positivt för hans psykiska kondition.

27. Legitimerade psykoterapeuten och kuratorn A.Ö., som har haft kontakt med J.B. sedan april 2017, anger i ett utlåtande daterat i maj

2019 följande. Det är vanligt att personer med Aspergers syndrom har s.k. specialintressen och att de inom ramen för dessa intressen ofta kan engagera sig på ett koncentrerat och uthålligt sätt. Villkoret för detta är dock ofta att det kan ske på personens egna villkor, och att förändringar minimeras. För J.B. är musicerandet sedan ungdomen ett sådant specialintresse och det har fungerat som en trygg plats där han kan vara i sin egen värld. Att han har klarat av att vara medlem i bandet och att spela på konserter beror på att han sedan många år var trygg med bandmedlemmarna och kunde sin repertoar, att övriga medlemmar kände till hans problem och tillät honom att vara med på hans egna villkor och att han där fann en fristad där han kunde bidra med något som han behärskade och som uppskattades. Det förhållandet att han kunde prestera i bandet visade inte på en arbetsförmåga eftersom det handlade om helt olika förmågor. Han har så pass stora svårigheter att klara sin vardag att han har fått boendestöd. Vidare har det förordnats en god man för honom.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Utgångspunkter för prövningen

28. I ansökningsärenden är det primärt den som ansöker om en förmån som har att visa att förutsättningarna för bifall är uppfyllda. I ärenden om återbetalning av socialförsäkringsförmåner är det däremot Försäkringskassan som har bevisbördan. (Jfr t.ex. HFD 2011 ref. 81 och HFD 2013 ref. 50.)

29. För att återbetalningsskyldighet ska föreligga i ett fall som detta måste Försäkringskassan således kunna visa att det under den aktuella perioden har funnits en arbetsförmåga, inledningsvis i det ordinarie arbetet och senare i ett förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Bedömningen av arbetsförmågan i ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete ska vara verklighetsförankrad (jfr HFD 2018 ref. 51). När det gäller frågan om var gränsen går för vilka fritidsaktiviteter som en försäkrad kan utföra med bibehållen sjukpenning, står det klart att det inte får handla om aktiviteter som kan jämföras med arbete eftersom arbetsförmågan då inte kan sägas vara nedsatt på sådant sätt som krävs enligt 27 kap. 2 § socialförsäkringsbalken.

30. Vilka krav som kan ställas på Försäkringskassans utredning i ett återkravsärende måste till viss del vara beroende av vilka omständigheter som föranleder återkravet. I vissa situationer är det mer eller mindre oproblematiskt för Försäkringskassan att få fram nödvändig utredning, medan det i andra fall i huvudsak är den försäkrade som förfogar över bevisningen (jfr t.ex. HFD 2013 ref. 50).

31. I ett fall som detta, där det är klarlagt att den försäkrade har deltagit i olika aktiviteter, men där det föreligger osäkerhet om vad dessa mer exakt består i och hur omfattande de är, kan Försäkringskassan ha betydande svårigheter att få fram underlag för sitt beslut. Försäkringskassans utredningsbefogenheter är begränsade, t.ex. kan myndigheten inte förelägga andra personer att inkomma med uppgifter om den försäkrade. De uppgifter som Försäkringskassan efterfrågar i ett fall som det förevarande finns sällan i några officiella register eller hos andra

myndigheter och kan i allmänhet inte heller inhämtas genom förfrågningar.

32. Den som däremot har kännedom om vilka aktiviteter som har utövats under sjukskrivningsperioden, och i vilken omfattning, är den försäkrade själv. Försäkringskassan är därför i betydande grad beroende av att de uppgifter som lämnas av den försäkrade är korrekta och likaså att denne till Försäkringskassan anmäler när förhållanden som kan påverka rätten till förmånen ändras.

Bedömningen i detta fall

33. Den utredning som Försäkringskassan har tagit initiativ till med anledning av den anonyma anmälan består i huvudsak av information som hämtats från olika källor på internet och av samtal med J.B. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att J.B. i allt väsentligt har bekräftat de uppgifter som finns i utredningen, varför de kan läggas till grund för bedömningen.

34. Dessa uppgifter är bl.a. följande. Efter det att J.B. i september 2013 gått ned i arbetstid till 80 procent, vilket sammanföll med att hans band ånyo började turnera och uppträda på internationella scener, inleddes sjukskrivningsperioden i februari 2014. Under 2014, med början i april, reste J.B. med bandet och uppträdde i Nederländerna, Mexiko, Storbritannien och Italien. Under våren och sommaren 2015 utökades spelverksamheten med uppträdanden i Italien och Skandinavien samt en turné i ett antal europeiska länder. Senare under året uppträdde J.B. med sitt band på spelningar i Japan och USA och bandet deltog i en veckolång musikkryssning mellan Florida och Mexiko tillsammans med några av de mest kända banden inom genren. J.B. medverkade även i en dvd som bandet gav ut detta år. Utöver nämnda aktiviteter under 2015 blev J.B. dessutom medlem i ett svensk-brittiskt band, som gav ut en skiva under året.

35. Av ingivna läkarintyg m.m., med undantag för utlåtandet i maj 2019, framgår inte att J.B. spelar med i ett band och att han uppträder inför publik i Sverige och utomlands. Av intyget i oktober 2017 framgår i och för sig att J.B. är medlem i ett ”hobbyband” som han repeterar med någon timme varannan vecka, men det är knappast någon rättvisande beskrivning av J.B:s musikverksamhet. Den verksamhet och de aktiviteter som J.B. sysslat med i form av spelningar, resor m.m. samt de repetitioner som måste ha varit nödvändiga, kontrasterar tydligt mot vad som framgår om hans sjukdomstillstånd och arbetsförmåga så som de beskrivs i hans ansökan om sjukpenning och i de ingivna läkarintygen. Det finns således en tydlig diskrepans mellan vad som framgår av ansökningen och läkarintygen och vad som i efterhand har kommit fram genom Försäkringskassans utredning.

36. Det kan enligt Högsta förvaltningsdomstolen ifrågasättas om intygsskrivarna har fått en korrekt och fullständig bild av J.B:s hälsotillstånd och arbetsförmåga. Det framgår visserligen att han har rekommenderats att musicera, men den rekommendationen har getts tillsammans med tips om mer basala övningar såsom promenader och att arbeta på dagliga rutiner. Oavsett vilken information som intygsskrivarna har haft tillgång till, visar utredningen i målet att J.B:s arbetsförmåga

under 2014, och särskilt under 2015, var betydligt bättre än vad som framgår av det underlag som låg till grund för sjukskrivningen.

37. Av utredningen kan vidare utläsas att även efter det att Försäkringskassan påbörjat utredning om återbetalning, har J.B. ånyo med sitt ordinarie band spelat på musikkryssningen *Cruise To The Edge* och uppträtt i bl.a. Spanien, USA och Kanada. Samtidigt som ärendet om återbetalning var föremål för domstolsprövning gav J.B. och ett nystartat band ut en skiva med material som J.B. hade komponerat. Även förhållandena efter det att Försäkringskassan påbörjat sin utredning förstärker bilden av att J.B. har haft en tydlig arbetsförmåga.

38. Sammanfattningsvis finner Högsta förvaltningsdomstolen att det av utredningen framgår att J.B. under aktuell period hade en arbetsförmåga som var betydligt bättre än vad som kunde utläsas av hans ansökan om sjukpenning och av ingivna läkarintyg. J.B. har inte informerat Försäkringskassan om detta och han har därmed orsakat att ersättning har lämnats felaktigt. Förutsättningar för att besluta om att utgiven ersättning ska återbetalas föreligger därmed.

39. När det gäller frågan om eftergift har J.B. uppgett att han befinner sig i en svår ekonomisk och social situation samt att familjen kan komma att behöva sälja bostaden de bor i för att han ska kunna betala skulden. Han anser vidare att hans ålder, 50 år, och det faktum att han sedan länge saknar arbete bör vägas in. Vad J.B. sålunda anfört utgör enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening inte särskilda skäl för eftergift.

40. Överklagandet ska avslås. Vid denna utgång föranleder inte J.B:s ersättningsyrkande någon åtgärd.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

I avgörandet deltog justitieråden *Knutsson*, *Nyman* (skiljaktig), *Bull* (skiljaktig), *Gäverth* och *Jönsson*. Föredragande var justitiesekreteraren Maria Rydell.

Justitieråden *Nyman* och *Bull* var skiljaktiga och ansåg att domen från och med punkt 30 borde ha utformats enligt följande:

Bedömningen i detta fall

30. Den utredning som Försäkringskassan har tagit initiativ till med anledning av den anonyma anmälan har begränsats till utdrag från internet, företrädesvis om konserttillfällen, och samtal med J.B. Vad gäller frågor såsom J.B:s närmare engagemang i bandet och hans möjligheter till medverkan utifrån de redovisade diagnoserna och aktivitetsbegränsningarna, finns ingen annan utredning än J.B:s egna uppgifter och av honom åberopad medicinsk och annan utredning.

31. Det förhållandet att J.B. blev sjukskriven för reaktion på svår stress och ansåg sig helt arbetsoförmögen ett drygt år efter det att bandet hade återuppstått och han tillsammans med övriga medlemmar ökat sina aktiviteter med bl.a. internationell konsertverksamhet och utgivningar av live-inspelningar på cd och dvd, är besvärande för J.B. och väcker frågor om i vilken utsträckning hans arbetsförmåga varit nedsatt.

32. Att gruppen har haft konserter i t.ex. USA, Mexiko och Japan kan i förstone ge intryck av ett mer framgångsrikt och i bredare kretsar populärt band än vad det vid närmare påseende är fråga om. Det har dock inte varit fråga om turnéer i sedvanlig bemärkelse utan om enstaka spelningar på mindre scener och/eller mindre festivaler inriktade på just denna numera ganska smala musikgenre. Annat framgår inte än att scenframträdandena har begränsats till drygt tio under den aktuella perioden, att gage inte har utgått och att konserterna närmast får ses som en fritidsaktivitet. Aktiviteten har inte varit sådan att den i ett mål om återbetalning i sig påverkar bedömningen av J.B:s arbetsförmåga.

33. Försäkringskassan gör gällande att J.B:s engagemang i bandet inte låter sig förenas med de diagnoser och de aktivitetsbegränsningar som framgår av läkarintygen. Han har dock beskrivit hur han har fått hjälp av sin hustru och övriga bandmedlemmar och hur han begränsat sitt deltagande till scenframträdandena. Enligt redovisade utlåtande respektive intyg från den legitimerade psykoterapeuten och från specialisten i psykiatri har de av J.B. beskrivna engagemangen i bandet varit möjliga för honom att genomföra trots de diagnoser och aktivitetsbegränsningar som framgår av läkarintygen.

34. Annat är inte visat än att den aktuella skivan har spelats in och producerats efter den period som är föremål för prövning i detta mål. Det förhållandet att han dessförinnan på egen hand komponerat material till skivan kan inte anses oförenligt med de diagnoser och aktivitetsbegränsningar som framgår av läkarintygen.

35. Mot denna bakgrund kan utredningen inte anses visa att det J.B. klarat av genom sitt deltagande i bandet och sitt komponerande av musik är oförenligt med de diagnoser och aktivitetsbegränsningar som framgår av läkarintygen.

36. Försäkringskassan har således inte med tillräcklig grad av sannolikhet visat att J.B. har haft en arbetsförmåga under den aktuella perioden. Denna bedömning gäller såväl i förhållande till det ordinarie arbetet som elevassistent och fritidsledare som i ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete. Sjukpenning och rehabiliteringsersättning har därmed inte av denna anledning betalats ut felaktigt.

37. Överröstade i denna del är vi eniga med majoriteten i frågan om kostnader i målet.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2018-11-30, ordförande Blom)

Utgångspunkter för prövningen

I de fall en försäkrad, genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet, har orsakat att en ersättning enligt socialförsäkringsbalken (SFB) har utbetalats felaktigt ska Försäkringskassan besluta om återbetalning av ersättningen. Återbetalningsskyldigheten är i dessa fall strikt och kravet om återbetalning kan enbart efterges helt eller delvis om det finns särskilda skäl. (Se 108 kap. 2 och 11 §§ SFB.)

Det är Försäkringskassan som har bevisbördan för att det finns förutsättningar för återbetalningsskyldighet (HFD 2011 ref. 81). Däremot är det den försäkrade som ska visa skäl för eftergift av återbetalning.

Av utredningen framgår bl.a. följande. J.B. har under tiden 11 april 2014 - 20 januari 2017 uppburit hel sjukpenning och rehabiliteringsersättning. Under samma tid har han varit med i en musikgrupp som varit aktiv och turnerat utomlands. Enligt de uppgifter han själv har lämnat har hans insats varit följande. Repetitioner med bandet 0-2 gånger per månad med cirka 2 timmars spelning per gång. Totalt tio genomförda spelningar, fyra stycken år 2014 och sex stycken år 2015. Inför en spelning har han fått biljett och annan information hemskickad till sin fru. Hon har hjälpt honom med packandet samt skjutsat honom till det aktuella färdmedlet. Där har bandmedlemmar mött honom och sett till att hjälpa honom genomföra resan, komma till stället de ska bo på och se till att han blev klar att genomföra sin del av framförandet. I avvaktan på hemresan undvek han de sociala sammanhangen. Inför och under hemresan har han fått motsvarande hjälp.

J.B. har bl.a. åberopat intyg från läkare och en ljudtekniker som hjälpt bandet. Läkaren har i huvudsak uppgett att J.B:s arbetsförmåga är nedsatt med 100 procent, att personer med hans problematik kan ha specialintressen, i J.B:s fall musik, som fungerar som en form av återhämtning samt att personer med hans problematik har svårt att hantera och tolka information varför det är orättvist att lägga stor vikt vid informationsplikten. Ljudteknikern har intygat att J.B:s engagemang i bandet har varit begränsat till att enbart spela sitt instrument.

Återkravet avseende tid utomlands utanför EU/EES-området
[text här utelämnad]

Återkravet i övrigt

Försäkringskassan har i det överklagade beslutet bl.a. angett att eftersom J.B. inte anmält till Försäkringskassan att han rest utomlands, övat och turnerat med sin musikgrupp så har han inte uppfyllt sin anmälningskyldighet. Som framgår ovan gör förvaltningsrätten ingen annan bedömning vad gäller J.B:s spelningar utanför EU/EES-området.

Förvaltningsrätten kan dock utifrån vad Försäkringskassan angett inte finna att myndigheten har visat att J.B. genom sitt deltagande i musikgruppen har uppvisat en arbetsförmåga i förhållande till ett normalt förekommande arbete. Enligt J.B:s egna uppgifter, som Försäkringskassan inte har ifrågasatt, har hans deltagande i princip varit begränsat till att spela sitt instrument. Han har inte deltagit i planering för bandet eller för de resor han åkt med på, han har fått stöd att ta sig till olika färdmedel och stöd under resorna och han har inte deltagit i de sociala sammanhangen vid bandets spelningar. Förvaltningsrätten kan inte finna att en förmåga att delta i repetitioner varannan vecka, att resa långt bort och att stå på scen och spela inför publik i ringa omfattning motsvarar en arbetsförmåga i ett normalt förekommande arbete.

Försäkringskassan har även gjort gällande att J.B. uppvisat en arbetsförmåga genom att planera. Vilken planering som avses är enligt förvaltningsrättens mening oklart. Enligt J.B:s egna uppgifter och de intyg som han har åberopat så har han inte ansvarat eller deltagit i

planeringen för bandet och han har även i princip lotsats genom resorna. Försäkringskassan har inte sagt emot detta och heller inte utvecklat vad som avses med den påtalade planeringen. J.B:s deltagande i musikgruppen, såsom det oemotsagt beskrivits av honom, och den sociala förmåga det har krävt framstår enligt förvaltningsrättens bedömning inte som oförenliga med de begränsningar som beskrivs i läkarintygen och som föranlett att han beviljats ersättning. Förvaltningsrätten anser mot denna bakgrund att Försäkringskassans inte har gjort sannolikt att J.B:s engagemang i musikgruppen motsvarar en arbetsförmåga i ett normalt förekommande arbete som medför att sjukpenning och rehabiliteringsersättning lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Eftersom det inte gjorts sannolikt att J.B. haft en arbetsförmåga som utesluter eller minskar hans rätt till ersättning har det inte heller funnits någon uppgiftsskyldighet som han underlåtit att iaktta. Det föreligger således inte grund för återkrav med anledning av att J.B. underlåtit att anmäla att han haft en arbetsförmåga.

Eftergift

Förvaltningsrätten har ovan funnit att sjukpenning och rehabiliteringsersättning felaktigt har utgått till J.B. de dagar han har vistats utanför EU/EES-området under den aktuella tiden, den 11 april 2014 – 20 januari 2017. J.B. har orsakat de felaktiga utbetalningarna genom att inte anmäla till Försäkringskassan att han vistats utanför EU/EES-området utan Försäkringskassans medgivande. Förvaltningsrätten anser att vad J.B. har anfört och vad som i övrigt har framkommit inte visar att det finns särskilda skäl för att till någon del efterge kravet på återbetalning. J.B. är därför återbetalningsskyldig för den felaktiga ersättning han fått för dagarna 22-25 maj 2014, 6-9 november 2015 och 15-22 november 2015.

Överklagandet ska således bifallas delvis på så sätt att Försäkringskassans beslut ska ändras och J.B. ska vara återbetalningsskyldig för den sjukpenning och rehabiliteringsersättning som har lämnats för dagarna 22-25 maj 2014 då han befann sig i Mexiko, 6-9 november 2015 då han befann sig i Japan och 15-22 november 2015 då han befann sig i USA. J.B. är däremot inte återbetalningsskyldig för den sjukpenning och rehabiliteringsersättning som i övrigt har lämnats under tiden den 11 april 2014 – 20 januari 2017. Det ankommer på Försäkringskassan att beräkna det belopp som J.B. ska betala tillbaka. – Med delvis bifall till överklagandet beslutar förvaltningsrätten med ändring av Försäkringskassans beslut att J.B. är återbetalningsskyldig endast för den sjukpenning och rehabiliteringsersättning som lämnats för dagarna 22-25 maj 2014, 6-9 november 2015 och 15-22 november 2015. Försäkringskassan ska beräkna det belopp som J.B. ska återbetala.

Kammarrätten i Stockholm (2019-10-28, Abrahamsson, Dahlberg och Nordgren):

Frågan i målet är om J.B. är återbetalningsskyldig för all den sjukpenning och rehabiliteringsersättning som har betalats ut till honom för perioden 11 april 2014–20 januari 2017 och om det i så fall finns sådana särskilda skäl som krävs för att helt eller delvis efterge kravet på återbetalning.

För att J.B. ska bli återbetalningsskyldig krävs det att han har tagit emot ersättning som han inte har haft rätt till, genom att lämna oriktiga

uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- eller anmälnings-skyldighet. Det är Försäkringskassan som ska visa att förutsättningarna för återbetalning är uppfyllda (HFD 2011 ref. 81).

Av utredningen i målet framgår att J.B. har varit medlem i ett band under den aktuella perioden och att han samtidigt fått hel sjukpenning och rehabiliteringsersättning. Vidare framgår det att bandet i omgångar har turnerat över stora delar av världen, att J.B. rest långa sträckor för att ta sig till dessa platser samt att han stått på scen och att han har repeterat inför spelningarna. Det har i kammarrätten kommit fram att han under den aktuella perioden startat och varit aktiv i ytterligare ett band.

Kammarrätten anser att det finns en stor diskrepans mellan vad J.B. enligt de medicinska underlag som utfärdats under aktuell period inte klarade av att göra och vad han faktiskt har klarat av genom sitt deltagande i bandet. J.B. har lämnat in intyg från kuratorer och en specialist i psykiatri där det framgår att hans musicerande bedöms vara en form av rehabilitering som inte kan likställas med en arbetsförmåga. Kammarrätten anser dock att J.B:s deltagande i bandet visar att han har haft en hel arbetsförmåga. Att han inte fått någon ekonomisk ersättning för sin medverkan i bandet och det han i övrigt fört fram ändrar inte bedömningen. Han har därför inte haft rätt till någon sjukpenning eller rehabiliteringsersättning för den i målet aktuella perioden.

Kammarrätten konstaterar att J.B. inte har berättat om sitt deltagande i något av banden, trots frågor från Försäkringskassan om bl.a. fritids-intressen. Han har alltså själv orsakat att ersättning utgått felaktigt genom att inte fullgöra sin uppgiftsskyldighet. J.B. är därför återbetalnings-skyldig för all den sjukpenning och rehabiliteringsersättning som har betalats ut till honom under den aktuella perioden.

Den återstående frågan i målet är om det finns sådana särskilda skäl som krävs för att helt eller delvis efterge kravet på återbetalning. Möjligheten till eftergift ska tillämpas restriktivt. Eftergift kan komma ifråga för att mildra konsekvenserna av det stränga personliga ansvar som följer av återbetalningsskyldigheten och för att anpassa beloppets storlek till den återbetalningsskyldiges ekonomiska och sociala situation (RÅ 2008 ref. 2 och HFD 2011 ref. 61). J.B. har inte visat att det finns sådana särskilda skäl för att till någon del efterge kravet på återbetalning. Försäkringskassans beslut om återbetalning av sjukpenning och rehabiliterings-ersättning har alltså varit riktigt. Överklagandet ska därför bifallas.

– Kammarrätten bifaller överklagandet och fastställer Försäkringskassans beslut den 9 november 2017.